

Anàlisi dels articles publicats sobre documentació televisiva a Espanya (1984–2014)

[Versión castellana]

  LOURDES CASTILLO BLASCO
Documentalista
Unidad de Documentación
Radiotelevisión Valenciana
castillo@rtvv.es

  CONCHA SOLER MONREAL
Documentalista
Unidad de Documentación
Radiotelevisión Valenciana
csoler@rtvv.es

Opciones

 Imprimir <meta />

[Metadades](#)

Resum

Objectiu: estudiar treballs publicats a Espanya sobre documentació televisiva amb la finalitat de traçar un panorama general i una evolució temàtica en aquest camp professional.

Metodologia: s'han fet cerques en sis bases de dades especialitzades amb les quals s'ha pogut establir una evolució de la producció científica dedicada a la documentació televisiva, tant en el nombre de treballs publicats com en els temes tractats. També s'han valorat les publicacions que editen un nombre més gran d'articles dedicats a la documentació televisiva i els autors que hi participen.

Resultats: no es pot establir una relació entre la producció de documents científics sobre documentació televisiva i esdeveniments; s'ha evidenciat poc tractament de temes que tenen importància professional, com les normes tècniques. Així mateix, s'ha destacat que la majoria de les publicacions tenen autor únic i que més d'un 50 % dels autors són homes.

Resumen

Objetivo: estudio de trabajos publicados en España sobre documentación televisiva con la finalidad de trazar un panorama general y una evolución temática en este campo profesional.

Metodología: se han realizado búsquedas en seis bases de datos especializadas con las que se ha podido establecer una evolución de la producción científica dedicada a la documentación televisiva, tanto en el número de trabajos publicados como en los temas tratados. También se han valorado las publicaciones que editan un mayor número de artículos dedicados a la documentación televisiva y los autores que participan en ellas.

Resultados: no se puede establecer una relación de la producción de documentos científicos sobre documentación televisiva con acontecimientos, se ha evidenciado poco tratamiento de temas de importancia profesional, como las normas técnicas. Asimismo se ha destacado que la mayoría de las publicaciones tienen autor único y que más de un 50 % de los autores son hombres.

Abstract

Objective: This paper analyzes the articles published in Spain on the work of documentation departments in television companies in order to provide an overview of this professional field and consider the subjects it addresses.

Methodology: Six specialist databases were used to retrieve data on the history of the academic literature that discusses the work of documentation departments in television companies, both in terms of the volume of articles published and the subjects addressed. The researchers also examined the main publishers of articles in this field and the authors of these articles.

Results: The researchers were unable to establish a link between the production of academic texts on the work of documentation departments in television companies and current developments in the field, and it was found that scant attention is given to subjects of professional importance, such as technical regulations. Finally, most of the articles published in this period were written by a single author and more than half the authors were men.

Rebut: 30/05/2014. Acceptat: 07/10/2014. Revisat: 20/11/2014.

Rebut: 30/05/2014. Acceptat: 07/10/2014. Revisat: 20/11/2014.

1 Objectius

L'objectiu d'aquest treball és establir un panorama diacrònic de la temàtica específica dels treballs publicats en revistes de biblioteconomia i documentació centrats en documentació televisiva a Espanya, des de 1984 —any del registre més antic recuperat— fins al maig de 2014 —data d'elaboració del nostre estudi. Observarem tant l'evolució de temes i matèries en què se centren com el nombre de treballs. A més, es podrà evidenciar l'existència d'absències o mancances.

L'originalitat de l'estudi parteix del fet de la inexistència de treballs anteriors similars, a diferència del que passa amb altres temàtiques de les quals sí que hi ha bibliografia en què basar-se.

La selecció de sis bases de dades sobre les quals fer les mateixes cerques ha permès observar el nivell d'exhaustivitat de cadascuna, comprovar-ne la cobertura i el solapament.

La tabulació de les dades exportades permet, a més, fer observacions relatives a la productivitat dels autors dels articles recuperats i estudiar les fonts.

2 Metodologia

Per tal d'obtenir els registres es van consultar dues bases de dades espanyoles, ISOC i Dialnet; dues bases de dades internacionals, Social Science Citation Index i LISA; un repositori internacional especialitzat com E-LIS, i la xarxa acadèmica internacional ResearchGate.

L'ampliació de fonts ha permès atendre a la vegada l'extracció de dades per a l'estudi i la comparació de la cobertura dels dipòsits de publicacions científiques amb difusió gratuïta amb els models d'accés restringit. Tots dos coexisteixen actualment, amb la qual cosa augmenta l'accés a la producció acadèmica.

ISOC és el principal sistema analític d'informació científica en ciències socials i humanitats disponible a Espanya. Compleix criteris de qualitat referents a cobertura temàtica i selecció de documents, fa anàlisi de contingut i té diverses possibilitats de recuperació. Analitza més de 2.330 revistes de qualitat dels darrers trenta-cinc anys i més de mig milió de registres. Més concretament, ISOC-Biblioteconomía y Documentación, produïda pel Centro de Ciencias Humanas y Sociales (CCHS) del CSIC, és una base de dades referencial que analitza 42 títols de revistes espanyoles (25 de vigents i 17 de tancades), actes de congressos i altra literatura grisa. Té un creixement de 650 referències l'any. La seva cobertura temporal comprèn des de 1975, té un volum aproximat de 16.800 referències i es continua actualitzant. Si l'article en línia està disponible ofereix un URL d'enllaç.

Dialnet es va iniciar l'any 2001 a la Biblioteca de la Universidad de La Rioja com una plataforma oberta a la corporació bibliotecària com a servei d'alerta bibliogràfica i en la qual col·laboren actualment nombroses universitats espanyoles, biblioteques especialitzades i altres centres. Disposa de més de quatre milions de registres, per la qual cosa pot considerar-se la base de dades més gran d'articles en castellà accessible de manera gratuïta i que s'actualitza ràpidament.

Social Science Citation Index indexa més de 5.000 revistes de tot el món de l'àrea de ciències socials, entre les quals hi ha ciències de la informació, biblioteconomia, sistemes d'informació i altres àrees afins.

LISA (Library and Information Science Abstracts) és una base de dades internacional especialitzada en biblioteconomia i documentació que recull més de 550 publicacions periòdiques, actes de congressos i informes de recerca de més de seixanta països i en més de vint idiomes diferents.

E-LIS (E-prints in Library and Information Science) és un repositori d'accés obert de documents científics, tècnics, publicats o inèdits, sobre biblioteconomia, documentació i àrees relacionades. E-LIS va néixer el 2003 amb la filosofia del moviment d'accés obert.

L'existència de bases de dades que recopilen, analitzen i difonen treballs espanyols sobre biblioteconomia, informació i documentació s'ha vist ampliada recentment amb les xarxes acadèmiques que possibiliten la localització d'articles originals, entre les quals destaca ResearchGate. L'elecció d'aquesta xarxa i no d'altres, com, per exemple, Academia.edu, es va basar en una cerca simple amb els termes *documentació audiovisual*. A ResearchGate hi vam obtenir més resultats que no pas a Academia.edu.

En tots els repositoris i bases de dades seleccionats es van fer les mateixes cerques, amb la finalitat de ser exhaustius en la recuperació de documents sobre documentació audiovisual, i centrant-se sobretot en la documentació a la televisió. Així, doncs, les seqüències de cerques en tots els casos van correspondre a les versions en castellà i anglès de les seqüències següents:

- documentació audiovisual
- documentació televisió
- arxius televisius
- arxius televisió
- arxius audiovisuals
- televisions

La raó d'escollir un terme de cerca ampli, *documentació audiovisual*, com a primera seqüència de cerca no és capritxosa, sinó que respon al fet que els centres de documentació de les cadenes de televisió solen dividir les seves àrees de treball pel suport tractat, i d'aquesta manera es distingeixen seccions de documentació audiovisual per oposició a les de documentació escrita, sonora o fotogràfica (Hidalgo, 1999; Conesa, 1995; López de Quintana, 2000). És a dir, que entre els documentalistes professionals de televisió és habitual establir una metonímia entre la matèria amb què es treballa, la producció pròpia del medi, o el que és el mateix, el fons audiovisual, amb la disciplina, i que parlin de documentació audiovisual quan s'estan referint a la part específica que tracta de la documentació generada pel mitjà televisiu. D'altra banda, com que l'objectiu del treball se centra en documentació televisiva, queden exclosos de l'estudi els treballs, resultat d'aquesta cerca, que se centaven en cinema.

El procediment seguit va ser fer cerques en cadascuna de les bases de dades consultades i guardar els resultats en un fitxer d'exportació en format XML. En els casos d'E-LIS, Dialnet i Social Science Citation Index això no va ser possible, per la qual cosa es va resoldre exportant les dades en format RIS i a partir del gestor de referències bibliogràfiques Zotero es van exportar posteriorment a XML.

Una vegada completada aquesta primera fase, es va procedir a unificar els registres de cada cerca a cada base de dades. En la imatge 1 podem veure que després de la unificació de les cerques exportades de la base de dades ISOC van quedar una sèrie de registres duplicats, que van ser eliminats posteriorment.

	A	B	C	D	E
199	679045	Serón Ordóñez, Inmaculada	La traducción de videojuegos de contenido histórico,	Translating Video Games with Historica	Univ. Pablo de Olavide, España
200	652698	Serra Pallarés, Maribel; Espinosa M	La documentación en los estudios de comunicación:	Documentation in communication stud	Televisió de Catalunya, Dept. de Documentació de TV3, Barcelona, E
201	481173	Serrano Codina i Tristari, Marta	Digitalización e información del fondo audiovisual de		Fund. Cent. Vidre, Barcelona, España
202	520707	Smith, Elizabeth Hallam	Estableciendo contactos: los archivos y el público		Arch. Nal. del Reino Unido
203	541720	Tapia, Alicia; López, Nereida; Medi	La memoria del periodismo	«Remastering» part of our history Jour	Univ. Francisco de Vitoria, Dep. Periodismo, Pozuelo de Alarcón, Ma
204	541720	Tapia, Alicia; López, Nereida; Medi	La memoria del periodismo	«Remastering» part of our history Jour	Univ. Francisco de Vitoria, Dep. Periodismo, Pozuelo de Alarcón, Ma
205	576282	Torrado Morales, Susana	La página web del archivo histórico del Instituto Luce:		Univ. Murcia, Fac. Comunicación y Documentación, Dep. Informacio
206	722020	Torregrosa Carmona, Juan Francisco	Recursos electrónicos para la documentación inform		Univ. Rey Juan Carlos, Móstoles, Madrid, España
207	739197	Túñez López, Miguel; Martínez Sola	El nuevo mapa universitario de los estudios de Comu	The New University Map of Communica	Univ. Santiago de Compostela, A Coruña, España; Univ. Complutensu
208	246887	VALLE GASTAMINZA, FELIX DEL	CURSO DE DOCTORADO: ANALISIS Y LENGUAJES DOCI		
209	499203	Valle Gastaminza, Félix del; García	Tesoros e Información audiovisual: estudio de caso	Thesaurus and audiovisual information	Univ. Complutense de Madrid, Fac. Ciencias de la Información, Españ
210	499203	Valle Gastaminza, Félix del; García	Tesoros e Información audiovisual: estudio de caso	Thesaurus and audiovisual information	Univ. Complutense de Madrid, Fac. Ciencias de la Información, Españ
211	476015	Valle Gastaminza, Félix del; García JI	Construcción de un tesoro para el Centro de Docum		Univ. Complutense de Madrid, Fac. Ciencias de la Información, Dep.
212	652210	Vidal Coy, José Luis	Reporteros, documentación y ciudadanos periodistas	Reporters, documentation and citizen's	Univ. Murcia, Fac. Comunicación y Documentación, España
213	435268	Vilches, Lorenzo	Tecnologías digitales al servicio de los archivos de im	Digital technologies at the service of im	Univ. Autónoma de Barcelona, Dep. Periodismo y Ciencias de la Cor
214	171159	VILLEN RUEDA, LUIS	LAS AUDIOVISUALES EN LAS BIBLIOTECAS PUBLICAS		
215	739540	Zabala Vázquez, Jon; Sánchez Galán	Documentos publicitarios en archivos fílmicos: import	Advertising documents in film archives:	Univ. Complutense de Madrid, España
216	408705	Zapico Alonso, Felipe; Caldera Serri	Unidad documental en los servicios de documentación		Univ. Extremadura, Fac. Biblioteconomía y Documentación, Badajoz

Imatge 1. Base de dades amb les cerques fetes a ISOC

Es va fer el mateix procés amb totes les bases

de dades consultades.

Després d'eliminar els duplicats, es van repassar els resultats obtinguts, i es van eliminar les referències que no s'ajustaven a la temàtica d'estudi (soroll documental), publicacions en altres idiomes i errors. Així mateix, eliminem de la selecció les tesis doctorals i els treballs de fi de carrera o fi de grau, ja que no entren en els objectius d'aquest estudi.

Acabat el procés es van obtenir un total de 761 articles amb la distribució següent:

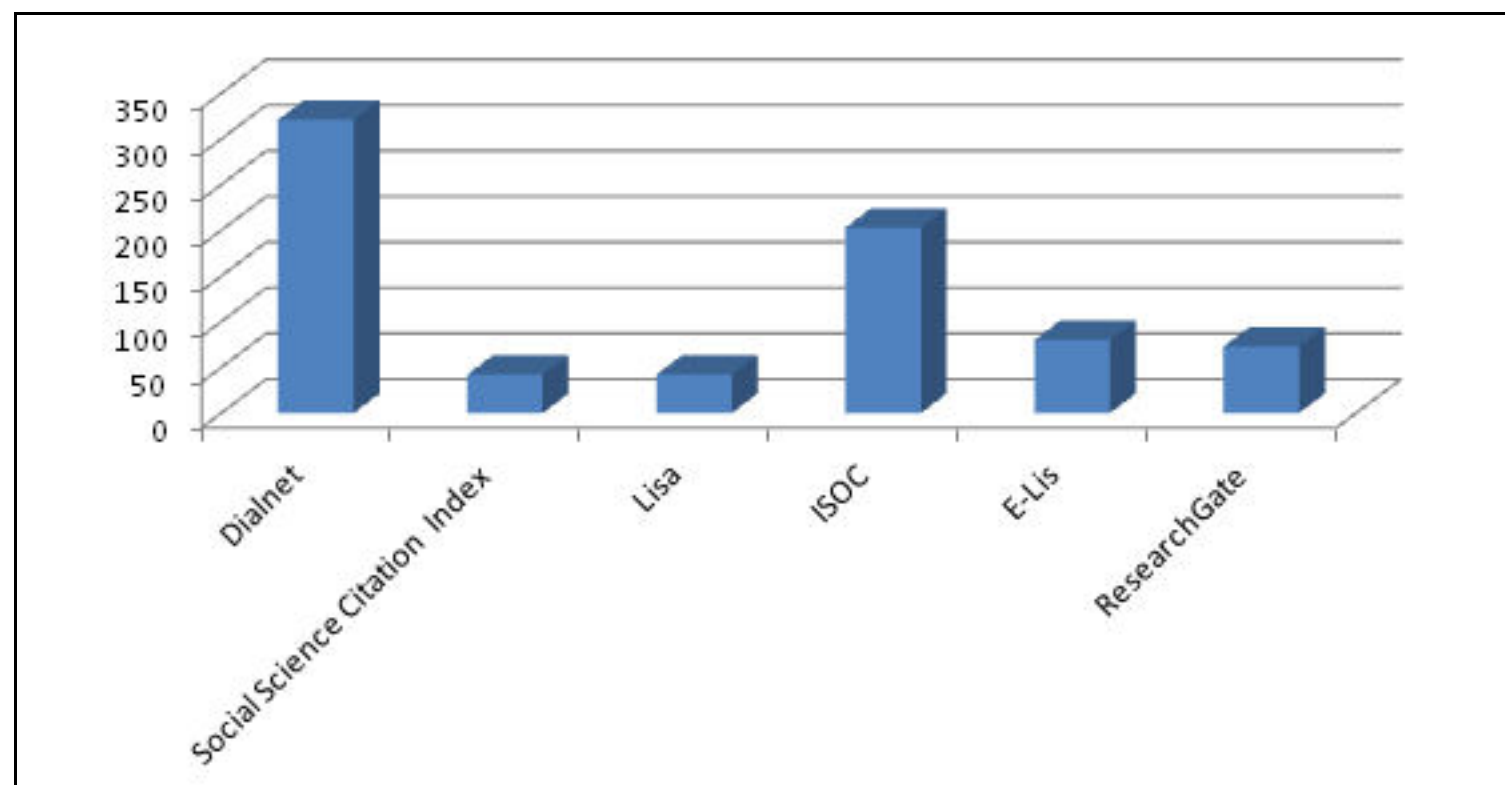
ISOC, 203 registres.
 Dialnet, 321 registres.
 Social Science Citation Index, 42 registres.
 LISA, 42 registres.
 E-LIS, 80 registres.
 ResearchGate, 73 registres.

Taula 1. Registres obtinguts

Gràfic 1. Distribució de registres per bases de dades

Que E-LIS tingui menys

cobertura es pot deure al fet que els registres han de ser introduïts pels mateixos autors, camp per camp, la qual cosa requereix un grau de temps i voluntarietat considerables i, a més, de vegades estan

subjectes a embargaments editorials. Pel que fa a ResearchGate, Codina (2009) apunta "apenas están representadas ni las humanidades ni las ciencias sociales, ni aparecen repositorios europeos (pese al origen de la red), ni apenas se pueden encontrar documentos en otra lengua que el inglés".

Encara que la cobertura de LISA i Social Science Citation Index és àmplia i recullen publicacions en diversos idiomes, ambdues estan centrades en publicacions escrites en anglès, per la qual cosa no és sorprenent haver obtingut un nombre reduït de registres.

El pas següent va ser crear una base de dades única amb totes les dades obtingudes,¹ després de la qual cosa es va revisar que els resultats s'ajustessin als requisits desitjats en la nostra recerca i es van eliminar alguns registres duplicats. Respecte a la possibilitat de solapament entre totes les fonts consultades i la possible objecció que una única font exhaustiva seria suficient, cal evidenciar que la unificació de totes les dades recollides va confirmar que el gruix de les dades procedeix de Dialnet (321 registres), però fins als 407 registres finals les referències procedien de la resta dels repositoris.

Imatge 2. Base de dades amb els resultats finals

3 Resultats

3.1 Estudi per anys

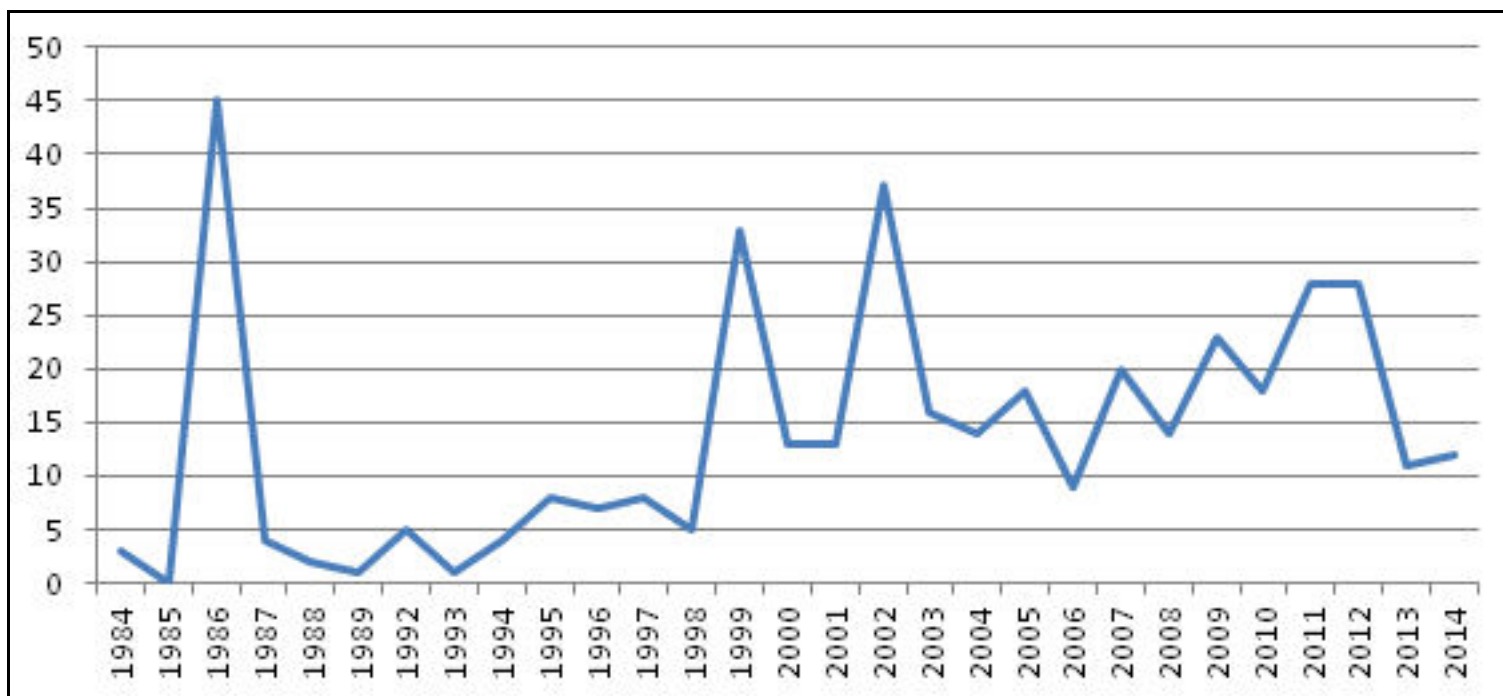
La primera dada que interessa contrastar és l'evolució de la producció científica en documentació televisiva

ref	autor	autor2	autor3	titol	any	publicació	pages	loc	any	publicat
0	Journal Artis López Yegres, Alfonso ; Pérez	"GineDocNet", "iDocNet": una con	El profesional de la información	339-348	5	2002				
0	Journal Artis Casado del Río, Miguel Ángel	"Made in Galeucia": canales interna	Análisis. Cuadernos de comunicación i cultura	69-92	37	2008				
4	Conference Muntalola, Nora	(¿)Aí somos los Indios? un acercam	Congreso Catalang América. I. 2004			2004				
0	Journal Artis Cárdenas Neira, Camila	(¿)Cómo es representado el pasado	revista Internacional de Comunicación A Comunicación: revista Internacional de 453-465	10	2012					
0	Journal Artis Pastor Ruiz, Fátima	(¿)Cómo se utiliza la documentación	Mediática: cuadernos de medios de comunicación	213-225	7	1999				
7	Conference Klau, Wolfgang	(¿)Qué es la FIAB?	Panorama de los archivos audiovisuales: contribución a	87-92		1986	Madrid : Servicio de Publicaciones de RT			
0	Journal Artis Camáñez García, Gemma	30º Congreso de la FIAT. La difícil	Telos: Cuadernos de comunicación e innovación	112-113	70	2007				
0	Journal Artis López Yegres, José	A propósito del artículo "Las cifras	El profesional de la información	73-75	1	2004				
0	Journal Artis Romano, Silvia	Accesibilidad y posibilidades de uso	Cuadernos de documentación multimedia	13	2002					
0	Journal Artis Romano, Silvia	Accesibilidad y posibilidades de uso	Cuadernos de documentación multimedia	13	2002					
7	Conference Cadedó, Laisella ; Vitaly, Són	Actividades de documentación	Panorama de los archivos audiovisuales: contribución a	299-303		1986	Madrid : Servicio de Publicaciones de RT			
0	Journal Artis Caldera-Serrano, Jorge Pérez	Adaptación de tecnologías Stream	Revista española de documentación científica	443-454	4	2004				
0	Journal Artis Gómez García, Salvador, Gil	El CAI oído de las mujeres españolas.	La Estrella del Mensaje Periodístico			2010				
0	Journal Artis Jewett, Craig	Alcances de la creación de un archi	Cuadernos de documentación multimedia	13	2002					
0	Journal Artis Galván López, Gabriel	Algunas reflexiones sobre la docum	Palabra Clave	2	1997					
0	Journal Artis Granell Canut, Carlos, Soto	Análisis bibliotecológico de los not	El profesional de la información			2014				
0	Journal Artis Neuenh Peña, Catalina ; Soto	Análisis bibliotecológico de los not	El profesional de la información	80-86	1	2014				
7	Conference Charret, Nicole	Análisis coste beneficio para la aut	Panorama de los archivos audiovisuales: contribución a	373-380		1986	Madrid : Servicio de Publicaciones de RT			
0	Journal Artis PEDRALIS COSTA, MAYER	ANÁLISIS DE LA INTEGRACION DE FI	Revista Catalana d'Arxivística			1992				
0	Journal Artis Cuadra Colmenero, Elena	Análisis de la visibilidad de las series	El profesional de la información	658-666	6	2010				
0	Journal Artis Caldera-Serrano, Jorge	Análisis de las recomendaciones de	Cuadernos de documentación multimedia	8	1999					
0	Journal Artis Anton, Laura ; Guallar, Javier	Análisis de los archivos audiovisuales	Revista española de documentación científica			2014	Ciç			
7	Book Secto Hidalgo-Goyanes, Paloma	Análisis documental de audiovisuales	Introducción a la Documentación Informativa y Peridó	333-350		1999	Sevilla: MAD, 1999			
0	Journal Artis Caldera-Serrano, Jorge	Análisis documental de efectos en fi	Cuadernos de documentación multimedia	9	2000					
7	Conference Fournal, Catherine	Análisis documental de imágenes en	Panorama de los archivos audiovisuales: contribución a	249-258		1986	Madrid : Servicio de Publicaciones de RT			
0	Journal Artis López Carroño, Rosana	Análisis prospectivo de las tendencias	Scire: Representación y organización del conocimiento	33-42	2	2005				
0	Journal Artis Clark, Christopher	Ángeles de la guardia: el papel de	Cuadernos de documentación multimedia	13	2002					
0	Journal Artis Fernández Quijada, David	Aplicación de arquitecturas peer-to	El profesional de la información	526-532	5	2008				
0	Journal Artis Vilera González, José Ramón	Aplicación de la Realidad Virtual en	Cuadernos de documentación multimedia	8	1986					

al llarg dels anys.

Gràfic 2. Distribució per anys

S'observa en el gràfic 2 la tendència irregular pel que fa al nombre total de publicacions per any, encara que en els anys 1986, 1999, 2002, 2011 i 2012 el nombre d'articles va ser

considerablement més gran que la tònica general. La línia de tendència és lleugerament ascendent. També destaca el descens brusc ocorregut l'any 2013.

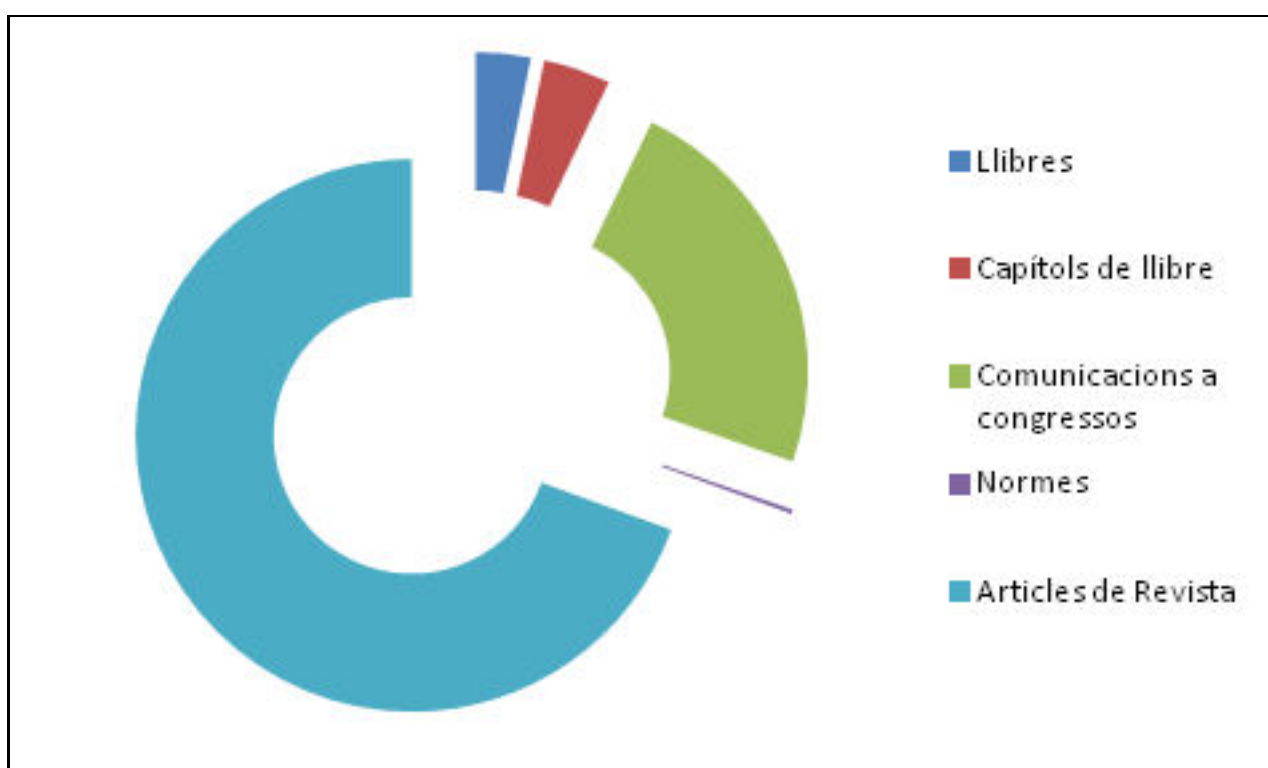
3.2 Estudi per tipus de document

Com era d'esperar, el nombre més elevat correspon a articles de revista, seguit de comunicacions a congressos. La part menys quantiosa correspon a monografies i capítols de llibres i només un registre es refereix a una norma ISO.

Llibres 13
Capítols de llibre 16
Comunicacions a congressos 94
Normes 1

Taula 2. Tipus de document

En el gràfic 3 s'aprecia clarament el predomini dels articles enfront d'un altre tipus de publicacions.

Gràfic 3. Tipus de document

3.3 Estudi de fonts

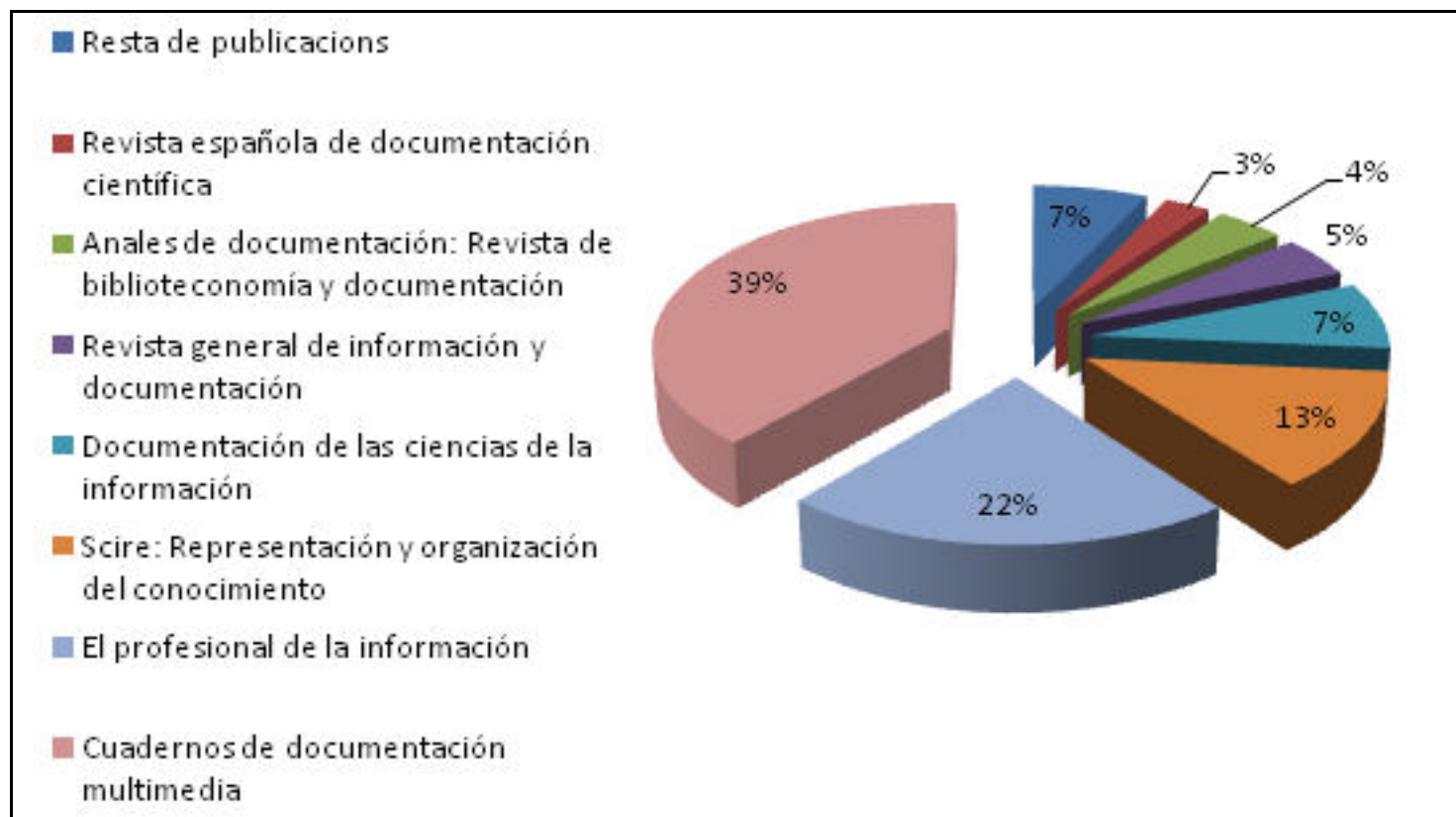
Els títols de les revistes amb més de cinc articles relacionats amb la documentació televisiva són els següents:

En primer lloc, *Cuadernos de documentación multimedia*, que reuneix 82 articles; *El profesional de la información* ocupa el segon lloc, amb 46 articles;

Scire: representación y organización del conocimiento, 28 articles; *Documentación de las ciencias de la información*, 16 articles; *Revista general de información y documentación*, 10 articles; *Anales de documentación*, 9 articles, i la *Revista española de documentación científica*, 6 articles.

En l'apèndix es reproduïx la totalitat de les fonts dels registres estudiats i el nombre de documents de cadascuna.

Gràfic 4. Distribució de publicacions

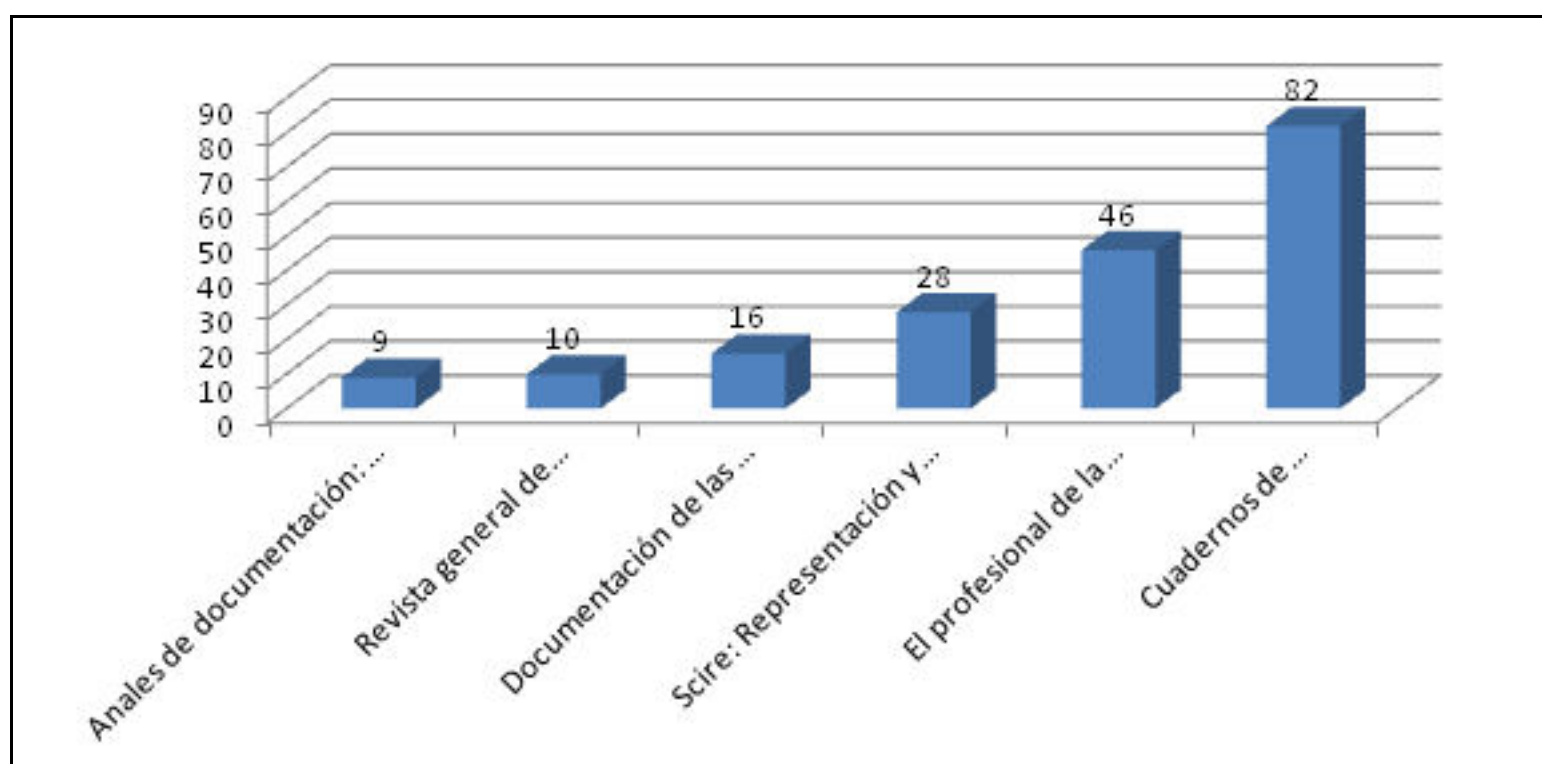

Com es pot observar en el gràfic 4, només dues publicacions concentren més de la meitat de la producció, concretament *Cuadernos de documentación multimedia* aporta el 39 % de la producció i *El profesional de la información* un

22 %. *Scire* i *Revista general de información y documentación* són les següents en el rànquing.

És destacable el nombre elevadíssim de revistes que tan sols han publicat un article relatiu a documentació televisiva al llarg de vint-i-vuit anys.

La concentració en un mínim de sis publicacions s'aprecia en el gràfic:

Gràfic 5. Revistes amb més articles de

documentació televisiva

3.4 Classificació temàtica

Per tal d'estudiar el contingut temàtic de les publicacions de documentació televisiva s'ha establert una classificació que agrupa una sèrie d'epígrafs del tesaurus de biblioteconomia i documentació utilitzat pels instituts de l'ISOC per a la indexació de les bases de dades del Cindoc (Centro de Información y Documentación Científica). A més, atesa la procedència diversa dels documents i, per aconseguir una precisió més gran en l'objectiu de traçar un panorama temàtic de les publicacions espanyoles de documentació televisiva, s'ha revisat la classificació dels 407 documents. Els temes tractats els resumim en els punts descrits a continuació (en negreta el terme del tesaurus):

- **Anàlisi documental**, indexació, catalogació, gestió de documents, llenguatges documentals (classificacions, ontologies, taxonomies). Per exemple: "El sistema de clasificación de la FIAF para documentos no fílmicos de cine y televisión: cuestiones específicas de compatibilidad para la recuperación de información en cinematografía", "Metadatos y audiovisual: iniciativas, esquemas y estándares", "Curso de Doctorado: análisis y lenguajes documentales aplicados a la documentación audiovisual".
- Aspectes referents a la **digitalització** i automatització dels arxius televisius. Amb títols com "El área de archivo en el proyecto de digitalización de ETB" o "Gestores de contenido en la arquitectura de la producción multiplataforma: El caso de Televisió de Catalunya".
- Patrimoni documental: els arxius audiovisuals de televisió com a memòria col·lectiva, patrimoni audiovisual, testimonis audiovisuals de fets històrics. Com a exemples, es poden esmentar articles com "La guerra civil en los programas de producción propia de la Televisión de Galicia".
- Presència dels arxius televisius a **Internet**: l'intercanvi d'informació a la Xarxa és tractat en títols com "Análisis de los archivos audiovisuales en internet de las televisiones autonómicas españolas", o "e-DocuInfo/TVDoc: portal de documentación informativa-canal temático iptv".
- **Preservació de documents**: tracta d'aspectes sobre la conservació i preservació de materials d'arxiu, per exemple, "La conservación de los soportes videocasete".
- **Política arxivística**: agrupa articles sobre aspectes legals, drets d'autor i ús, dipòsit legal. Exemple: "Utilización de los archivos de televisión: derechos de autor y derechos conexos".
- **Normes**. Una sola publicació reflecteix aquest aspecte i és una de les normes de documentació, "Documentación e información. Vocabulario. Parte 11: documentos audiovisuales. ISO 5127-11: 1987 (E/F). UNE 50-113-94/11".
- **Professionals de la informació i usuaris**: publicacions sobre formació, característiques, habilitats i competències específiques dels documentalistes de televisió. Exemple: "Documentalista audiovisual, un oficio apasionante".
- **Formació d'usuaris**: cobriria la funció pedagògica dels arxius televisius, aspecte estudiat sovint en la

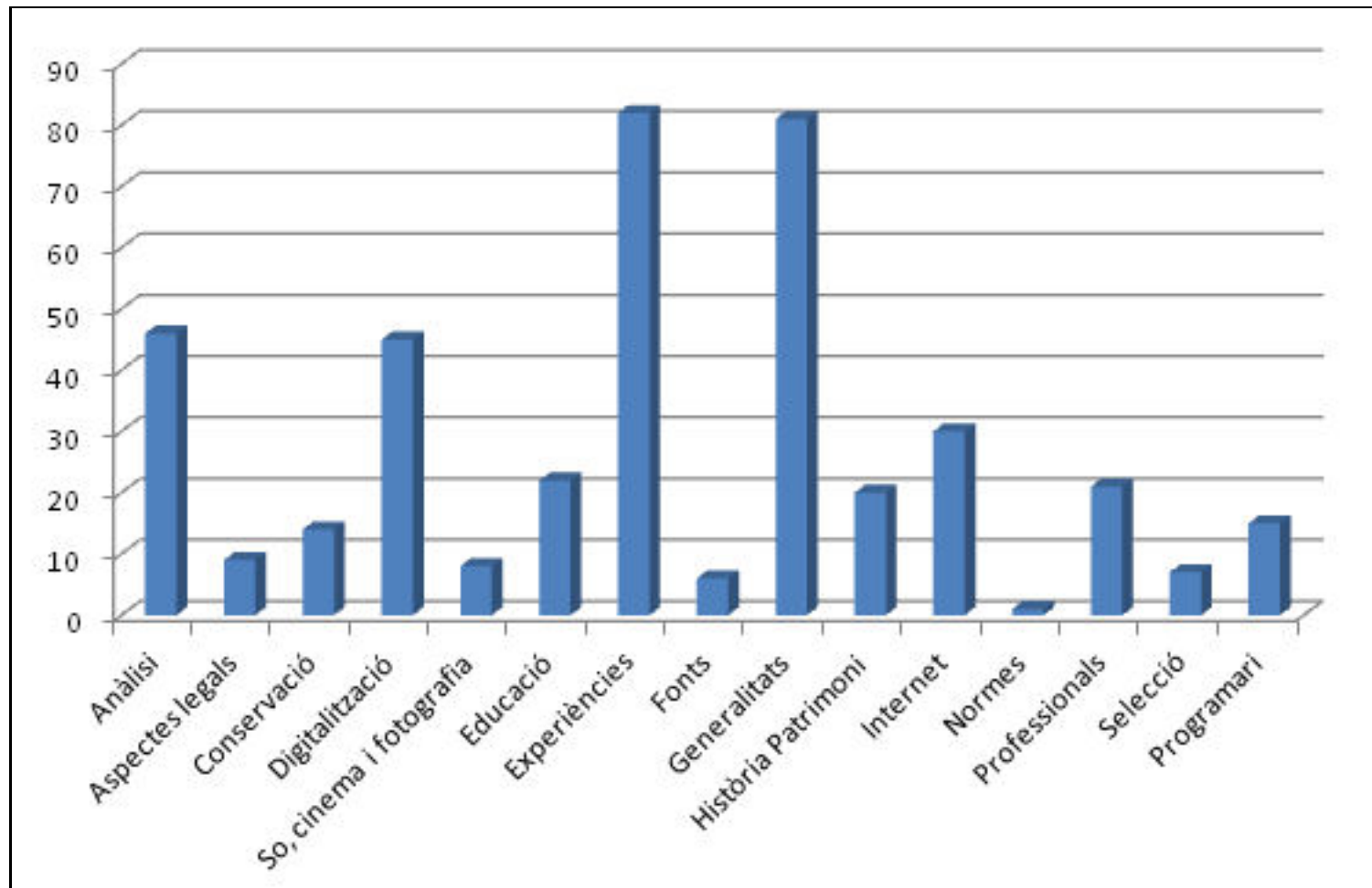
literatura científica. És el cas de "Valor educativo de los archivos audiovisuales en Argentina".

- **Selecció de documents:** "Selección del material audiovisual en Antena 3 TV".
- **Tecnologies de la informació i les comunicacions:** inclou els aspectes referents a tecnologia, programari i bases de dades per exemple "Tecnologías digitales al servicio de los archivos de imágenes".

Dos dels subtemes extrets del conjunt de documents no es reflecteixen en els termes del tesaurus del Cindoc, però és important destacar-los ja que sovint són estudiats en la literatura científica. Es tracta de:

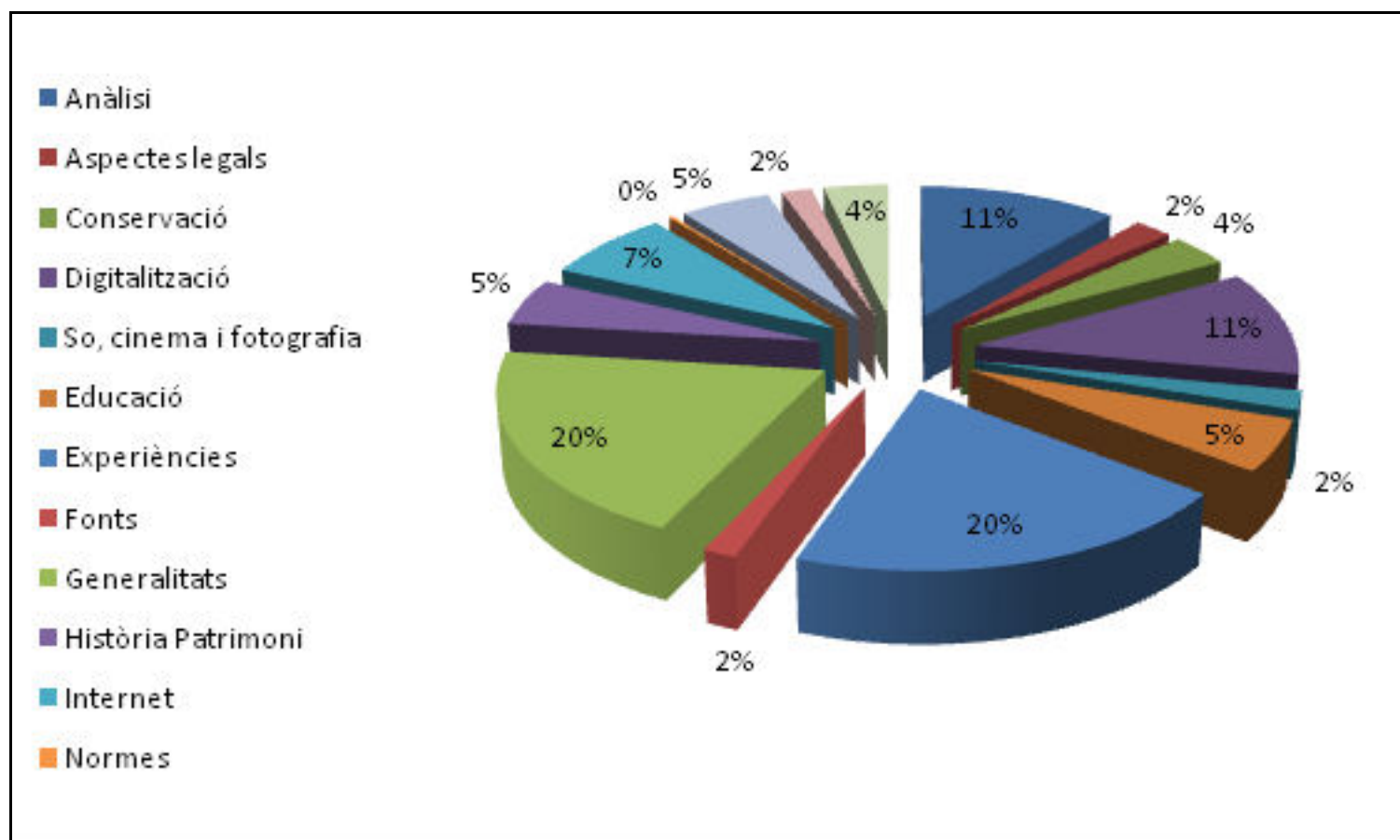
- **Experiències** de gestió en arxius concrets, per exemple "El archivo audiovisual de TVE en La Rioja".
- Temes generals: gestió i creació d'arxius audiovisuals televisius, característiques de la documentació audiovisual. Articles com "¿Qué es la FIAB?" o "Documentación en televisión".

En el total de documents hi predominen els estudis generalistes, seguits de les experiències, els estudis d'anàlisi del contingut i la digitalització dels arxius. Els temes menys tractats són la normativa (només un document), els aspectes legals (nou referències), la conservació de documents i els temes referents a programari i bases de dades (atorze i quinze articles, respectivament), segons es pot veure en els gràfics 6 i 7.

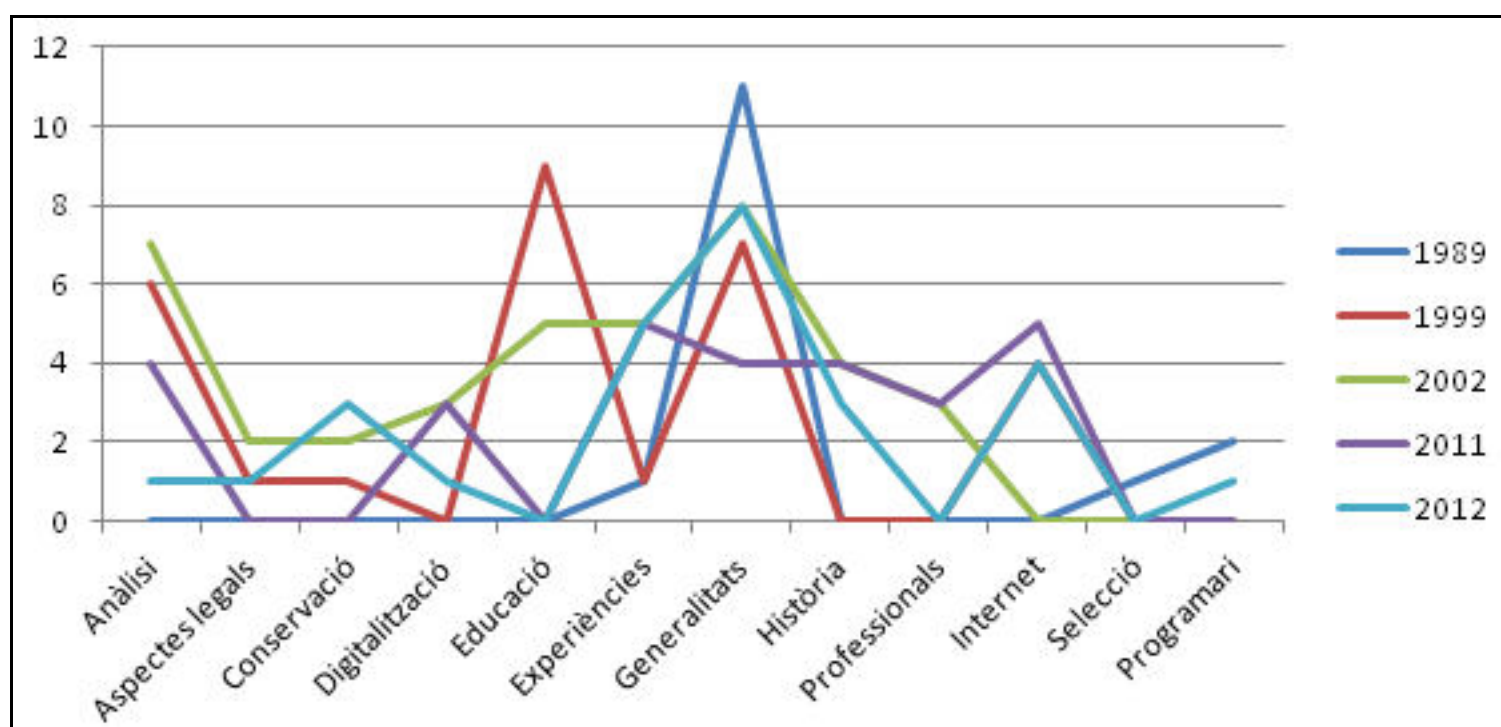
Gràfic 6. Distribució temàtica (diagrama de barres)

Gràfic 7. Distribució temàtica (diagrama de cercle)

En la distribució temàtica per anys (gràfic 8), l'operació "Anàlisi documental" va ser estudiada més vegades durant els anys 1999 i 2002; els "Aspectes legals" en 1986 i 2002; la "Conservació de documents" en 1986; la

"Digitalització" en 1986 i el 2007; la "Educació" en 1999; les "Experiències" en 1986; les "Generalitats" en 1986 i 1999; la "Història" el 2002; "Internet" es va estudiar més intensament el 2011 i el 2012; la "Professió de documentalista audiovisual" el 2009, la "Selecció documental" el 2007 i la temàtica "Programari" s'ha analitzat d'una manera uniforme al llarg dels anys.

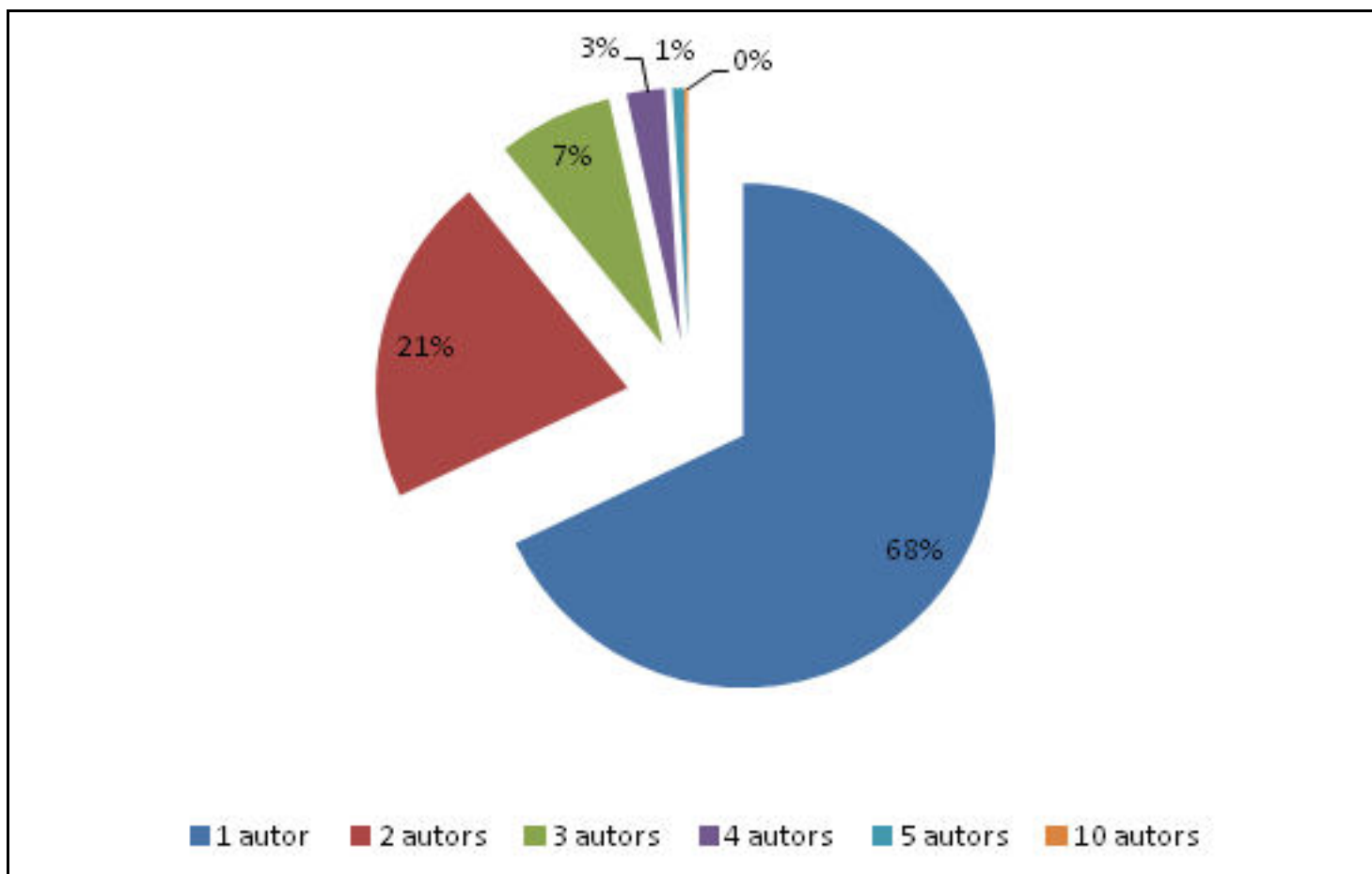

Gràfic 8. Variació dels temes al llarg dels anys

3.5 Autors

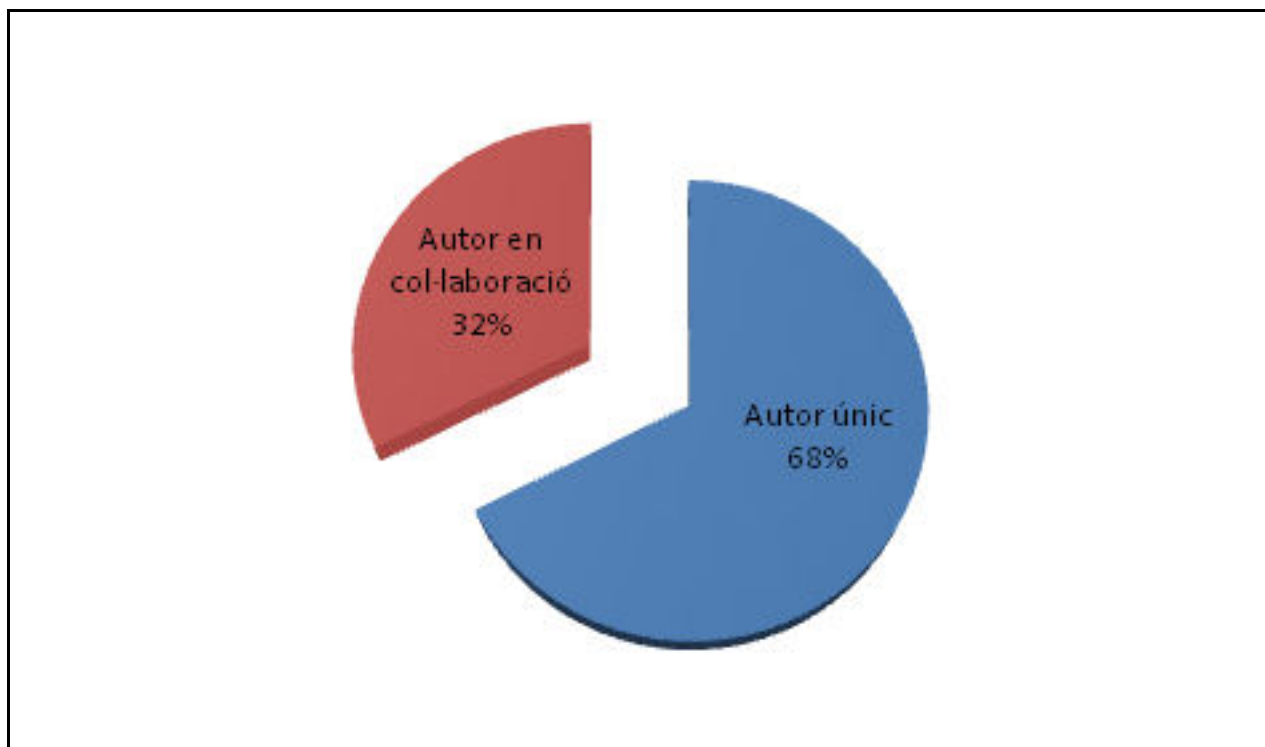
El grau de col·laboració entre autors s'evidencia en el gràfic 9, que

ofereix el percentatge de treballs publicats amb autor únic o en grup.

Gràfic 9.
Distribució per nombre d'autors

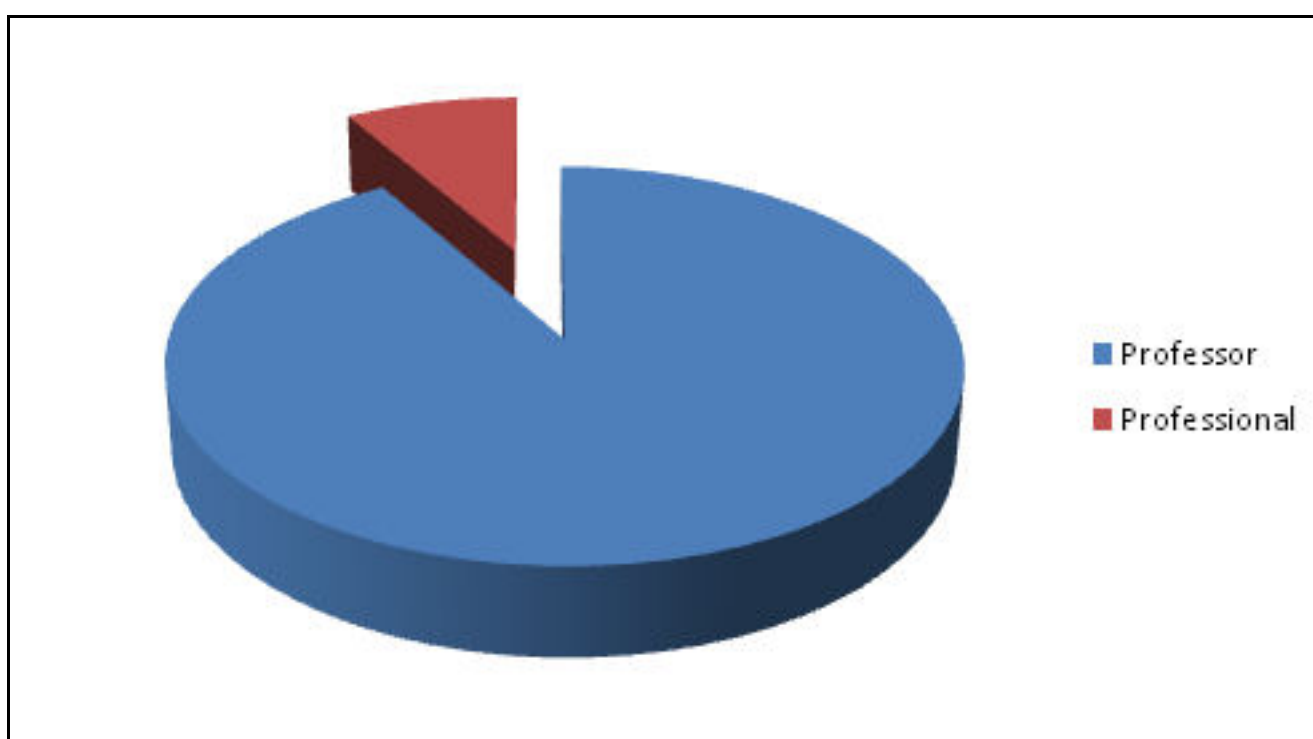
En resum, un 68 % dels treballs estan publicats per un únic autor i un 32 % en col·laboració, segons s'aprecia en el gràfic 9.

Gràfic 10. Autors únics i en col·laboració

Del total d'autors, tant com a autor únic com en col·laboració, un percentatge elevat del 98,54 % són petits productors responsables del 83 % de la literatura sobre documentació televisiva estudiada, un 82,52 % dels quals van contribuir amb un únic article en les publicacions estudiades. Complementàriament, un

petit percentatge de l'1,46 % dels autors són responsables del 17 % dels articles publicats. És destacable que d'aquest petit percentatge només un dels sis autors que superen l'1 % de la producció és un documentalista professional de televisió, i la resta són professors.

Gràfic 11. Filiació

La taula 3 evidencia la diferència de productivitat dels autors, amb més de tres articles, que publiquen sobre documentació televisiva, sia en solitari o en articles en col·laboració.

Caldera Serrano, Jorge	43
López Yepes, Alfonso	22
López de Quintana Sáenz, Eugenio	12
Nuño Moral, María Victoria	12
Hidalgo Goyanes, Paloma	9
Zapico Alonso, Felipe	9
López de Solís, Iris	7
Sánchez-Jiménez, Rodrigo	6
Agirreazaldegui Berriozábal, Teresa	5
López Hernández, Angeles	5
Saintville, Dominique	5
Valle Gastaminza, Félix del	5
Cámara Bados, Víctor	4
Cuadra Colmenares, Elena de la	4
Fuentes i Pujol, María Eulàlia	4
Giménez Rayo, Mabel	4
Pérez Agüera, José Ramón	4
Pérez Puente, Fernando	4

Taula 3. Autors més productius en documentació televisiva

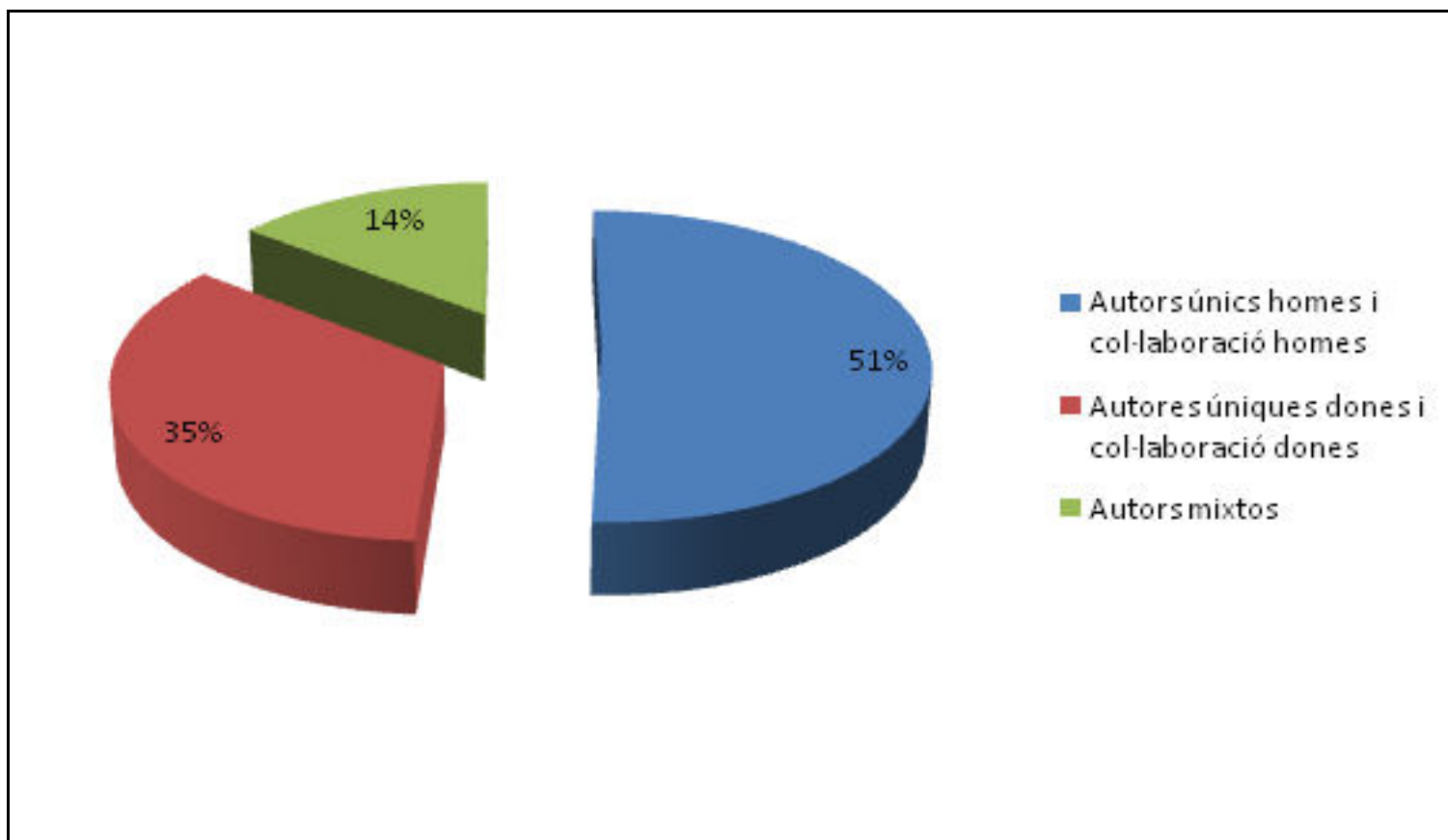
El rànquing per autoria en solitari ofereix un autor com el responsable del 7,12 % d'aquests articles, un segon autor responsable del 4,12 % i un tercer com a responsable del 3 % d'aquests articles. Un 63,30 % són autors responsables d'un únic article.

Gràfic 12. Rànquing d'autors en solitari

La inclusió del nom de pila dels autors dels articles ha permès observar un aspecte interessant que no pot estudiar-se en les bases de dades que introdueixen únicament les sigles:² es tracta de la diferència de gènere en la producció de literatura especialitzada en la matèria d'estudi. En el gràfic 13 s'aprecia que un 60 % dels

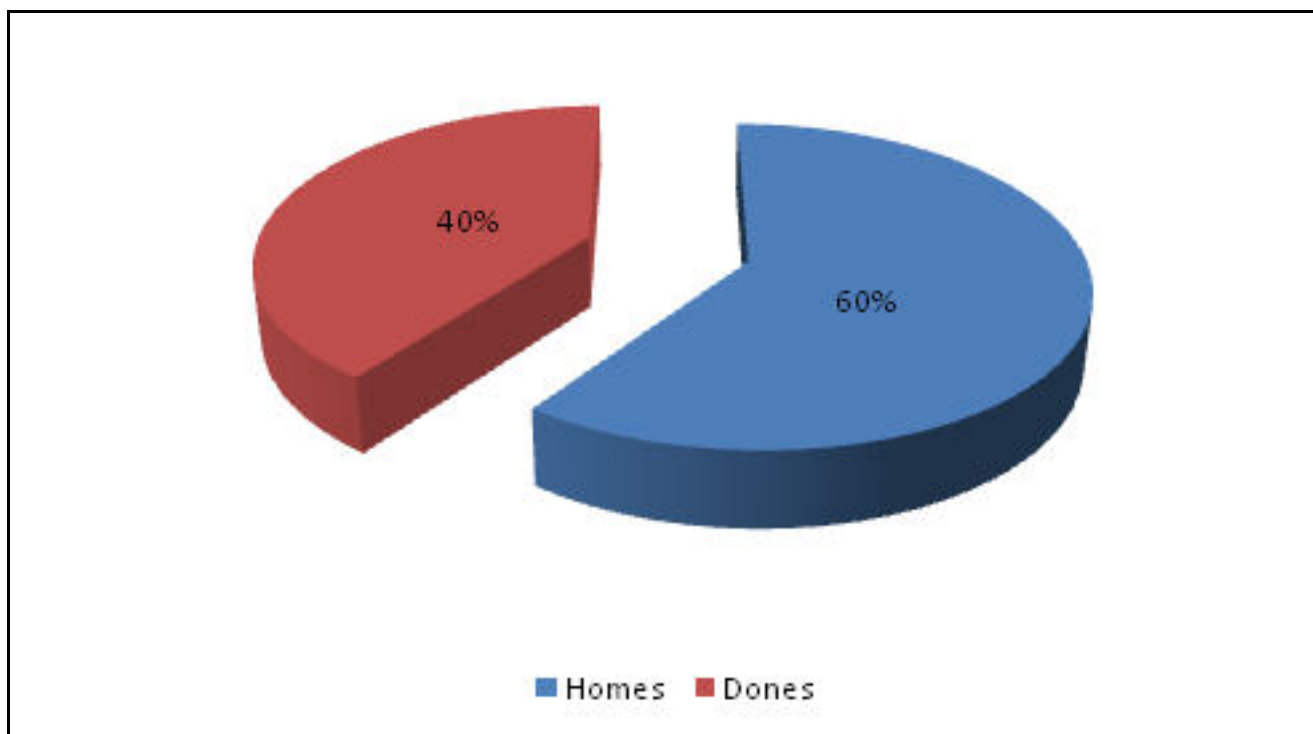
articles tenen com a autors homes i el 40 % restant dones.

Gràfic 13. Autors per gènere

Pel que fa a la publicació en col·laboració i gènere, poc més de la meitat, un 51 % dels treballs, estan escrits per grups d'homes, un 35 % són estudis de dones o dones en col·laboració i només un

14 % dels autors són grups d'autors mixtos, formats per homes i dones, com mostra el gràfic 14.

Gràfic 14. Col·laboració intergènere

4 Conclusions

De l'anàlisi de les dades de 407 articles especialitzats en documentació televisiva a Espanya publicats entre l'any 1984 i el maig del 2014 es poden obtenir les conclusions següents. No podem establir una

correlació entre la temàtica de les publicacions i els esdeveniments produïts en les dates d'aquestes publicacions. Que s'editin més o menys articles o comunicacions a congressos centrats en la documentació televisiva sol correspondre amb números especials que se li dediquen o amb la sortida de números de revistes especialitzades en documentació de mitjans.

El considerable increment del nombre d'articles publicats l'any 1986 es pot deure a la publicació al nostre país de les actes de l'assemblea anual "Panorama de archivos audiovisuales", editat a Espanya per RTVE i FIAT/IFTA i que encara avui dia continuen essent una referència important per als professionals. Els repunts de 1999 i 2002 coincideixen amb aparicions de números de la publicació de la Universidad Complutense de Madrid *Cuadernos de documentación multimedia*. Més recentment, els anys més productius han estat el 2011 i el 2012, aquest últim coincident també amb un nou lliurament de *Cuadernos de documentación multimedia*.

Segons el resultat de l'estudi, no podem relacionar esdeveniments amb un augment del nombre de publicacions, com ara l'aparició de televisions autonòmiques o privades, però sí que es veu un increment pel que fa a la digitalització. Se'n parla més l'any 1986 i el 2007. Aquest últim any coincident amb les dates en què es va produir el canvi del món analògic al digital.

La classificació temàtica ha evidenciat poc tractament de temes d'interès com la selecció de fonts o la normativa professional, que podrien abordar-se en estudis futurs. Sorpren negativament que cap base de dades no inclogui en la seva anàlisi documental la normativa tècnica, normes UNE, d'imprescindible coneixement per a tots els professionals.

Pel que fa a l'índex de col·laboració, se segueix la tendència tradicional de les disciplines d'humanitats i socials en què predominen les publicacions d'un sol autor, a diferència del que passa en àmbits de ciències, en què la complexitat obliga a investigar i publicar en equips. És destacable el fet que, tant en autors únics com en col·laboració, hi ha una majoria d'homes que investiguen en temes de documentació audiovisual enfront de les dones, la qual cosa contrasta amb la majoria femenina tradicional en aquests llocs de treball. Pel que fa a l'autoria dels articles, la major part de la producció científica sobre documentació televisiva es concentra en pocs autors. Aquest fet es relaciona amb la seva filiació, ja que és significativa la diferència de producció científica, d'altra banda esperable, entre els professors universitaris i els professionals dels centres de documentació.

Aquest estudi es podria ampliar en el futur analitzant la temàtica de les tesis doctorals i els treballs de final de grau relacionats amb la documentació audiovisual, a més d'aprofundir en la diferència de gènere de les autories i altres aspectes interessants.

Bibliografía

Abejón Peña, Teresa *et al.* (2009). "La base de datos ISOC como sistema de información y fuente para el análisis de las ciencias humanas y sociales en España". *El Profesional de la Información*, vol. 18, n.º 5 (sept.–oct. 2009).

<<http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2009/septiembre/05.html> (<http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2009/septiembre/05.html>) >. [Consulta: 23/05/2014].

Abellán García, Antonio *et al.* (1997). "El estado actual de la investigación en información y documentación en España, Europa, EE.UU. y algunos países iberoamericanos: proyectos de investigación sobre información, documentación y biblioteconomía entre los años 1990–1996". En: *Jornadas andaluzas de documentación (1as. 1997. Sevilla), Sistemas y políticas de información en el Estado de las autonomías: situación actual y perspectivas*. Sevilla: Asociación Andaluza de Documentalistas, p. 49–59.

Asensi Artiga, Vivina (1997). "Proyectos y líneas de investigación en relación con la tecnología de la información". *Revista General de Información y Documentación*, vol. 1, n.º 7, p. 47–61.

<<http://revistas.ucm.es/index.php/RGID/article/view/RGID9797120047A/10972> (<http://revistas.ucm.es/index.php/RGID/article/view/RGID9797120047A/10972>) >. [Consulta: 05/10/2014].

Benito Amat, Carlos; Castillo Blasco, Lourdes (1997). "**¿De qué trata la documentación española? Un análisis temático de los trabajos incluidos en la base de datos ReID (Resúmenes de Información y Documentación)** (<http://eprints.rclis.org/archive/00005409>) ". *Métodos de Información*, vol. 4, n.º 20, p. 24–28.

<<http://www.metodosdeinformacion.es/mei/index.php/mei/article/view/243/265> (<http://www.metodosdeinformacion.es/mei/index.php/mei/article/view/243/265>) >. [Consulta: 05/10/2014].

Benito Amat, Carlos; Yegros, Alfredo; Mas Tur, Elena (2012). "Número de autores y colaboración institucional en los artículos originales de investigación biomédica española. Evolución de los valores básicos de referencia en el periodo 1990–2009". *Medicina Clínica*, vol. 4, n.º 138, p. 165–170.

Bordons, María; Gómez Caridad, Isabel (1997). "La actividad científica española a través de indicadores bibliométricos en el período 1990–93". *Revista General de Información y Documentación*, vol. 7, n.º 2, p. 69–86.

Campón Gozalvo, Julia; Castillo Blasco, Lourdes (2007). "Estudio bibliométrico y de calidad de los artículos de la revista Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura". *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, vol. 83 (julio–diciembre), p. 256–279.

Codina, Lluís (2009). "Ciencia 2.0: Redes sociales y aplicaciones en línea para académicos". *Hipertext.net*, n.º 7. <<http://www.upf.edu/hipertextnet/numero-7/ciencia-2-0.html> (<http://www.upf.edu/hipertextnet/numero-7/ciencia-2-0.html>) >. [Consulta: 26/05/2014].

Conesa Santamaría, Alicia (1995). "La documentación en los medios de comunicación audiovisuales". En: Fuentes i Pujol, M. Eulalia (ed.). *Manual de documentación periodística*. Madrid: Síntesis, p. 147–159.

Contreras, Evaristo *et al.* (2006). "Producción española en biblioteconomía y documentación con visibilidad internacional a través del Web of Science (1995–2004)". *El Profesional de la Información*, vol. 15, n.º 3, p. 373–383.

FIAT/IFTA (1986). *Panorama de los archivos audiovisuales: contribución a la puesta al día de las técnicas de archivo internacionales*. Madrid: RTVE.

Frías, José Antonio (1996). "La investigación en biblioteconomía y documentación en España a debate". *Educación y Biblioteca*, n.º 73, p. 17–19.

Frías, José Antonio; Romero Gómez, Purificación (1998). "¿Quiénes son y qué citan los investigadores que publican en las revistas españolas de biblioteconomía y documentación?". *Anales de Documentación*, n.º 1, p. 29–53.

Gómez Hernández, José Antonio (1996). "Estudio de la investigación española reciente sobre bibliotecas universitarias". En: *Jornadas españolas de documentación automatizada (5as. 1996. Cáceres), Sistemas de información: balance de 12 años de jornadas y perspectivas de futuro: actas de las V Jornadas españolas de documentación automatizada*. Cáceres: Universidad de Extremadura, p. 985–995.

González Alcaide, Gregorio *et al.* (2011). "Una década de investigaciones en Anales de Documentación (1998–2007): aproximación bibliométrica y temática". *Anales de Documentación*, vol. 11.

Hidalgo Goyanes, Paloma (1999). "Documentación audiovisual". En: García Gutiérrez, Antonio (ed.). *Introducción a la documentación informativa y periodística*. Sevilla: MAD, p. 473–485.

Jiménez Contreras, Evaristo (2002). "La aportación española a la producción científica internacional en biblioteconomía y documentación: balance de diez años (1992–2001)". *BiD Biblioteconomía i Documentació*, n.º 9 (diciembre). <<http://bid.ub.edu/09jimen2.htm> (<http://bid.ub.edu/09jimen2.htm>) >. [Consulta: 05/10/2014].

León Marín, Joaquín (2006). "DIALNET, un proyecto de cooperación bibliotecaria que facilita la difusión y la visibilidad de las revistas hispanas". *Tk*, n.º 18 (dic. 2006), p. 193–200.

López López, Pedro (1996). *Introducción a la bibliometría*. Valencia: Promolibro.

López Piñero, José María; Terrada, Mari Luz (1992). "Los indicadores bibliométricos y la evaluación de la actividad médico-científica. III, Los indicadores de producción, circulación y dispersión, consumo de la información y repercusión". *Medicina Clínica*, n.º 98, p. 142–148.

López de Quintana, Eugenio (2000). "Documentación en televisión". En: Moreiro, José Antonio (coord.). *Manual de documentación informativa*. Madrid: Cátedra, p. 83–181.

Mochón Bezares, Gonzalo; Sorli Rojo, Ángela (2002). *Tesaurus de biblioteconomía y documentación*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. <http://thes.cindoc.csic.es/index_BIBLIO_esp.php (<http://thes.cindoc.csic.es/index_BIBLIO_esp.php) >. [Consulta: 27/05/2014].

Moya Anegón, Félix de; Herrero Solana, Víctor (2002). "Visibilidad internacional de la producción científica iberoamericana en biblioteconomía y documentación (1991–2000)". *Ciência da informação*, vol. 31, n.º 3, p. 54–65.

Moya Anegón, Félix de *et al.* (2008). *Indicadores bibliométricos de la actividad científica española: 2002–2006*. Madrid: Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología.

Orera Orera, Luisa (1996). "Reflexiones acerca de la investigación en biblioteconomía y documentación". En: Tramullas Saz, Jesús (ed.). *Tendencias de investigación en biblioteconomía y documentación*. Zaragoza: Egado [distribuidor], p. 19–49.

Pérez Álvarez-Ossorio, José Ramón (1997). "Cobertura temática y procedencia institucional de los artículos publicados en la Revista española de documentación científica en sus veinte años de existencia". *Revista Española de Documentación Científica*, vol. 20, n.º 3, p. 290–298.

Salvador Bruna, Javier; López Yepes, José (2007). "Aspectos cuantitativos y temáticos de la producción científica del Departamento de Biblioteconomía y Documentación de la Universidad Complutense de Madrid (1984–2003)". *Revista General de Información y Documentación*, vol. 17, n.º 1, p. 227–272.

Sánchez Casabón, Ana Isabel; García Marco, Javier (1995). "La investigación sobre análisis de contenido y los lenguajes documentales en las publicaciones periódicas españolas de información y documentación (1982–1984)". *Revista Española de Documentación Científica*, vol. 18, n.º 2.

Sorli Rojo, Ángela; Román Román, Adelaida (1990). "La documentación en los años 90. ¿Podemos predecir el futuro rastreando el pasado reciente de la investigación documental?". En: *Terceras jornadas españolas de documentación automatizada: Documat 90: Palma, 24–26 de mayo de 1990*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, vol. 2, p. 1171–1185.

Notes

¹ La base de dades que conté les referències bibliogràfiques estudiades es pot consultar en l'annex, tot i que hem d'indicar que l'heterogeneïtat de les dades, mancades de normativa, es deu a la diversitat de procedència de les fonts.

² Els articles amb les normes Vancouver, entre d'altres, obliguen a indicar el nom només amb la sigla.

Apèndix

1	Boletín de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios
1	AdComunica
1	Agenda de la empresa andaluza: ideas, personas e instrumentos para dirigir la empresa
9	Anales de documentación: Revista de biblioteconomía y documentación
1	Anales de la Fundación Joaquín Costa
4	Anàlisi: Quaderns de comunicació i cultura
1	Anuari de Biblioteconomía, Documentació i Informació: Bibliodoc 2000
1	Anuario ThinkEPI
4	Archivamos: Boletín ACAL
3	Archivos de la Filmoteca. Revista de estudios históricos sobre la imagen
1	Berceo
1	Bibliodoc: anuari de biblioteconomía, documentació i informació (2000), p. 85–102.
5	Biblios: Revista electrónica de bibliotecología, archivología y museología
2	BiD: Textos universitarios de biblioteconomía i documentació
4	Boletín de la ANABAD
2	Boletín de la Asociación Andaluza de Bibliotecarios
1	Boletín DM
1	Ciência da informação
1	Comunicació
2	Comunicación: revista internacional de comunicación audiovisual, publicidad y estudios culturales
2	Comunicar: Revista científica iberoamericana de comunicación y educación
82	Cuadernos de documentación multimedia
1	Cuadernos de la Academia
1	Dirección y progreso

1	DOC On-line: Revista digital de cinema documentário
16	Documentación de las ciencias de la información
1	Doxa Comunicación: revista interdisciplinar de estudios de comunicación y ciencias sociales
1	Educación y biblioteca
46	El profesional de la información
1	Enl@ce : revista venezolana de información, tecnología y conocimiento
1	E-rph: Revista electrónica de patrimonio histórico
3	Estudios sobre el mensaje periodístico
1	Fonseca, journal of communication
4	Hipertext. Net
1	Historia crítica
2	Icono14
4	Investigación bibliotecológica
1	Irargi
3	Item. Revista de biblioteconomia i documentació
1	Linux magazine
2	Lligall. Revista catalana d'arxivística
1	Mediatika: cuadernos de medios de comunicación
1	Mi biblioteca: La revista del mundo bibliotecario
1	Miguel Hernández communication journal
1	Novática: Revista de la Asociación de Técnicos de Informática
1	Palabra clave
1	PH: Boletín del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico
1	Prisma social: revista de ciencias sociales
1	Quaderns digitals: Revista de nuevas tecnologías y sociedad
1	Redial. Revista europea de información y documentación sobre América Latina
1	Restauración & rehabilitación
1	Revista Códice
1	Revista d'arxius
1	Revista de la Facultad de Derecho de México
1	Revista de la SEECI
1	Revista Derecom
6	Revista española de documentación científica
10	Revista general de información y documentación
1	Revista internacional de los estudios vascos = Eusko ikaskuntzen nazioarteko aldizkaria = Revue internationale des études basques = International journal on Basque studies, RIEV
1	Revista latina de comunicación social
1	Revista vasca de derecho procesal y arbitraje = Zuzenbide prozesala ta arbitraia euskal aldizkaria
1	RUIDERAe: Revista de unidades de información, descripción de experiencias y resultados aplicados
28	Scire: representación y organización del conocimiento
2	Secuencias: Revista de historia del cine
1	Signo y pensamiento
1	Tabula: revista de archivos de Castilla y León
1	Tejuelo: Didáctica de la lengua y la literatura. Educación
1	Telos: Cuadernos de comunicación e innovación
1	Versión 0.92. La Espiral ONLINE. laespiral. Org

Citació recomanada

Castillo Blasco, Lourdes; Soler Monreal, Concha (2014). «Anàlisi dels articles publicats sobre documentació televisiva a Espanya (1984-2014)». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, desembre, núm. 33. <<http://bid.ub.edu/33/castillo1.htm>> [Consulta: 17-12-2014].

Entrada

Facultat de Biblioteconomia i Documentació (UB)
(<http://www.ub.edu/biblio>)
Carrer Melcior de Palau 140, 08014-Barcelona

Graus
(<http://www.ub.edu/biblio/futurs/>)
Màsters
(<http://www.ub.edu/biblio/masters/masters.html>)
Doctorat
(<http://www.ub.edu/biblio/doctorat-dinformacio-i-documentacio-/doctorat-dinformacio-i-documentacio-en-la-societat-del-coneixement.html>)
Altres estudis
(<http://www.ub.edu/biblio/cursos-de-formacio-continuada/altra-oferta-formativa.html>)
Recerca
(<http://www.ub.edu/biblio/recerca/7.html>)

Estudis de Ciències de la Informació i de la Comunicació (UOC)
(http://www.uoc.edu/portal/ca/estudis_arees/ciencias)
Rambla del Poble Nou, 156, 08018-Barcelona
(publicacions@uoc.edu)

Oferta formativa
(http://www.uoc.edu/portal/ca/estudis_arees/ciencias)
Canvia la UOC
(<http://www.uoc.edu/portal/ca/universitat/index.html>)
Recerca i innovació
(<http://www.uoc.edu/portal/ca/recerca-innovacio/index.html>)
Viu la UOC
(<http://www.uoc.edu/portal/ca/viu-la-uoc/index.html>)
Estudia a la UOC
(<http://estudis.uoc.edu/>)